

ФРЭЙМ «РЭЛІГІЯ» ПРАЗ МЕТАНІМІЧНЫЯ ПЕРАНОСЫ Ў ТЭКСТАХ СМІ

В. А. Горбач

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт,
вул. Кальварыйская, 9, 220004, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь,
Gorbach_olga@mail.ru*

Артыкул прысвечаны апісанню сучасных мадэлей метанімічных пераносаў, якія дэманструюцца ў тэкстах беларускіх СМІ на аснове аналізу фрэйма «рэлігія». Таксама разглядаюцца найбольш тыповыя віды семантычнай сувязі паміж лексемамі ў адзначаным фрэйме, умовы ўзнікнення.

Ключавыя словы: фрэйм; рэлігія; метанімія; тэксты СМІ.

FRAME «RELIGION» THROUGH METONYMIC TRANSFERS IN MEDIA TEXTS

O. A. Gorbach

*Belarusian State University,
9, Kalvaryjskaya Str., 220004, Minsk, Republic of Belarus
Corresponding author: O. A. Gorbach (Gorbach_olga@mail.ru)*

This article is devoted to the description of modern models of metonymic transfers, which are demonstrated in the texts of the Belarusian media based on the analysis of the «religion» frame. The most typical types of semantic connections between lexemes in the presented frame and the conditions for their occurrence are also considered.

Key words: frame; religion; metonymy; media texts.

Сучасныя журналісцкія тэксты адлюстроўваюць факты жыцця грамадства, якія рэалізуюцца ў разнастайных фрэймавых утварэннях. Фрэйм – гэта сукупнасць ведаў, уяўленняў і ацэнак, якія звязаны з пэўнай тэмай або канцэптам. Фрэймы дапамагаюць камунікантам разумець і інтэрпрэтаваць розныя з’явы і сітуацыі. Так, напрыклад,

фрэйм «рэлігія» ўключае ў сябе такія элементы, як Бог, вера, малітва, царква, святар, рытуал і г. д. Немагчыма не пагадзіцца з выказаннем К. І. Нямцовай, якая слухна адзначае сувязь паміж суадноснасцю паняццяў *рэлігія і мова*: «каб зразумець, што заключае ў сабе паняцце рэлігія на нацыянальным узроўні, якімі канатацыямі, сэнсавымі адценнямі яно напоўнена, якія гістарычныя падзеі спрыялі яго фармаванню, неабходна звярнуцца да мовы канкрэтнага народа» [1].

Нагадаем, што метанімічны перанос уяўляе сабой разнавіднасць тропай, пры якім адно слова замяняецца іншым на аснове іх сумежна або прычынна-выніковай сувязі. Фрэйм «рэлігія» праз метанімію ў тэкстах СМІ рэалізуецца як сродак моўнай эканоміі, а таксама як сродак аўтарскай выразнасці для перадачы рэлігійных паняццяў і каштоўнасцей, калі семантычная сумежнасць паміж словамі і выразамі дазваляе ўдакладніць, патлумачыць, дэталізаваць адну са сфер духоўнага жыцця грамадства. Ключавыя словы ў рэлігіі – гэта тыя словы, якія перадаюць асноўныя паняцці, вераванні, каштоўнасці і практыкі рэлігійных традыцый. Яны могуць быць рознымі ў залежнасці ад рэлігіі, але звычайна звязаны з наступнымі тэмамі, што яскрава адлюстроўваюцца шматлікімі прыкладамі семантычнай сумежнасці ў тэкстах СМІ. Першая тэма – *Бог ці багі, святыя* – вярхоўныя істоты, якія з’яўляюцца аб’ектам пакланення і шанавання ў рэлігіі. Другая – гэта *вера* (упэўненасць у праўдзівасці рэлігійных сцвярджэнняў і давер да Бога ці багоў). Да трэцяй тэмы варта аднесці *рытуал* (сімвалічнае дзеянне, якое выказвае рэлігійную свядомасць і ўмацоўвае сувязь з Богам ці багамі). Чацвёртая тэма – *этыка* (сістэма нормаў і правілаў, якія вызначаюць правільныя і няправільныя паводзіны ў рэлігіі). Пятая – *сэнс* (мэта ці значэнне жыцця ў рэлігіі).

Аналіз сінтагматыкі метанімічных канструкцый ў журналісцкім тэксте з’яўляецца элементам сучаснага даследавання зместу маўленчых паводзін носьбіта мовы. У медыятэкстах словы, ужытыя ў якасці вобразных сродкаў мовы, тропай, набываюць адметную ўласцівасць, «як бы вядуць падвойнае жыццё: з аднаго боку, яны належаць грамадству, а з другога боку, прысвойваюцца індывідуальнай свядомасці, яны атрымліваюць развіццё ў працэсах дзейнасці і свядомасці канкрэтнага індывіда» [2]. Падобныя змены структуры пераноснага значэння слова на аснове метанімічнага пераносу выразна прасочваюцца ў мадэлях, якія тлумачаць, напрыклад, пераносныя значэнні слова *царква*: «Праваслаўная Царква ўшануе памяць святой праведнай Сафіі Слуцкай» (Звязда, 30.03.2023), «Вядома, заўсёды Царква клапаціцца аб тым,

каб сям'я была захавана. Святар праводзіць гутаркі, імкнецца падтрымаць двух людзей, якія сутыкнуліся з цяжкасцямі ў адносінах» (Звязда, 28.01.2024), «Сям'я ў праваслаўі — гэта *малая царква*. У царкве існуе прынцып іерархічнасці. Ёсць ступені святарства і нават паняцце нябеснай іерархіі сярод анёлаў. Строй царквы, і зямной, і Нябеснай, іерархічны. І гэта толькі ўмацоўвае яе і напаўняе сэнсам, гармоніяй. Тое ж самае і ў сям'і. Прынцып іерархіі будзе фарміраваць гармонію і паразуменне паміж мужам і жонкай, бацькамі і дзецьмі. Пры гэтым ступень асабістай свабоды дзіцяці паступова будзе расці, і гэта стане залогам яго правільнага развіцця» (Звязда, 01.09.2021). Семантычная сумежнасць паміж рознымі значэннямі слова *царква* прыводзіць да ўспрымання зместу іншых паняццяў: *царква як накірунак хрысціянства, сацыяльны інстытут, сям'я*.

Такім чынам, адзначым, што метанімія можа быць выразным лексічным сродкам пабудовы журналісцкіх тэкстаў, прысвечаных рознай праблематыцы, сярод якіх на сёння асобае месца займаюць тэксты на рэлігійную тэматыку. Кагнітыўны аналіз фрэйма «рэлігія» паглыбляе агульную тэорыю фрэймавай сістэмы моўных знакаў на аснове ўключанасці сродкаў маўленчай выразнасці і пашырае даследаванні ў галіне лінгвістычнага аналізу медыядыскурсу.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. *Немцова К. И.* Фразеотематическое поле «Религия» в романских языках: на материале испанского и французских языков [Электронный ресурс]. URL: <http://www.dissercat.com/content/frazeotematischeskoe-pole-religiya-v-romanskikh-yazykakh-na-materiale-ispanskogo-i-frantsuzsk> (дата обращения: 12.01.2024).
2. *Уфимцева Н. В.* Языковое сознание: динамика и вариативность [Электронный ресурс]. URL: https://iling-ran.ru/library/psylingva/Ufimtseva_Yazykovoe_soznanie.pdf (дата обращения: 12.01.2024).